

Gymnázium Jána Adama Raymana v Prešove

FILM A KINEMATOGRAFIA

Seminárna práca

Vyučujúci: Mgr. Petronela Sopková

Vypracovali: Andrej Hofer, Samuel Ondrija

Trieda: II.C

Školský rok: 2015/2016

Úvod

Film sa zrodil ako technický vynález, ako kinematografický záznam, ako pohyblivá fotografia, ako výsledok dvoch samostatne riešených problémov, ktoré sa tiahnu kultúrnymi dejinami ľudstva od najstarších čias – úsilia o bezprostrednú reprodukciu reality a úsilia o zvečnenie pohybu. O filmovom umení sa taktiež zvykne hovoriť ako o umení syntetickom. Znamená to, že zlučuje v sebe prvky rôznych druhov umenia – literatúry, výtvarného umenia, divadla a iných.

Film môže oproti divadlu rozvíjať čas ľubovoľným spôsobom a práve v tom sa od neho odlišuje. Využíva predovšetkým technické prostriedky – jazdu kamery, technické triky a podobne, ktoré majú a musia plniť dramaturgickú funkciu. Divadlo využíva dialóg, ale vo filme môže dialóg stopercentne nahradiť spájanie záberov a pohyb kamery.

1. Etapy vývoja filmového umenia

Filmové umenie je najmladšie zo všetkých umení, ale zároveň najmasovejšie. U žiadneho umeleckého druhu nemôžeme určiť presne dátum jeho vzniku. Pri filme vieme, že sa „zrodil“ prvým filmovým predstavením bratov Lumièreovcov roku 1895. Za historicky krátke jestvovanie prešiel film búrlivým vývojom.

Prvé obdobie jeho vývoja historici vymedzili približne do roku 1918. V tom čase boli tvorcovia opojení pohybujúcimi sa obrázkami a vytvárali základy filmového jazyka. Bratia Lumièreovci vytvorili kinematograf, prístroj, ktorý zaznamenával a predvádzal „pohyblivé obrázky“.

Druhé obdobie historici nazvali obdobím najväčších úspechov nemého filmu. V tom čase vznikali diela, ktoré sa natrvalo zapísali do filmovej histórie.

Tretie obdobie je vymedzené rokmi 1930-1945. Filmových tvorcov oslnil zvukový film, a tak rozvíjali jeho výrazové prostriedky. Zároveň sústreďovali pozornosť na rozvoj národných kinematografií.

Štvrté obdobie po roku 1945 siaha až do súčasnosti. Charakterizuje ho zdokonaľovanie všetkých zložiek filmového umenia, masové rozšírenie filmu, vznik rôznych smerov, hnutí, vln. V 50. a 60. rokoch dostalo filmové umenie „konkurentku a spolupracovníčku zároveň“ v podobe televízie. V súvislosti s „televíznou explóziou“ sa predpovedal zánik filmu, no nič také sa nestalo. Zmenil sa iba spôsob šírenia filmového umenia. Okrem tradičných návštev kina máme možnosť vidieť veľa filmov i na televíznej obrazovke.

2. Film ako cesta za dramatickým zážitkom

Francúz Louis A. le Prince v r. 1885 -1887 ako prvý predviedol „pohybujúce sa obrázky“ na Washington Heights v New Yorku pomocou projektora s jedným objektívom, a prvé kino vzniklo v Spojených štátoch v Georgii r. 1895. Do roku 1912 platilo tisíce ľudí v USA jeden nickel (5 centov) za návštevu kina, ktoré podľa toho dostali pomenovanie nickelodeon (odeon, gr. bodová so stupňovito upraveným hľadiskom). Väčšinu prvých filmov natočili v Hollywoode v Kalifornii, pretože na filmovanie bolo potrebné pekné počasie. Hollywood zostal centrom amerického filmového priemyslu dodnes.

Prvé filmy boli výlučne čiernobiele a nemé. Prvý zvukový film, v ktorom herci hovorili, natočili r. 1927. Bol to film Džezový spevák. O čosi neskôr vznikol prvý farebný film, ale až do 50. rokov sa farebné filmy natáčali iba zriedkavo. Ich konjunktúra nastala až potom, keď pôvodný Technicolor nahradil Eastmancolor.

V 70. rokoch sa filmy ako Hviezdy vojny premietaním v panoramatických kinách stali neuveriteľným dramatickým zážitkom. Divák filmu nadobudol dojem, že sa nachádza uprostred deja odohrávajúceho sa na plátne kina.

3. Prvé hviezdy svetového plátna

Filmové hviezdy sa zrodili so vznikom filmového priemyslu. V 20. rokoch boli najznámejšími filmovými hviezdami komici ako Buster Keaton a Charlie Chaplin. Chaplin si získal milióny divákov ako tulák v obnosenom obleku, s cylindrom a paličkou. Krásne ženy ako Mary Pickfordová a Carole Lombardová dodali Hollywoodu a filmom krásu, ktorú nikdy nestratili. Veľký počet hviezd z obdobia nemého filmu však nezvládol prechod z éry nemého do éry zvukového filmu. Prvou hviezdou zvukového filmu bola nemecká herečka Marlene Dietrichová, ktorá získala popularitu vďaka filmu Modrý anjel (1930). Možno najznámejšou filmovou hviezdou všetkých čias sa stala tragicky zosnulá Marilín Monroe (1926-1962).

4. Techniky a metódy herectva

4. 1 Stanislavského metóda

Stanislavského metóda zahŕňa obrovskú prípravu na plánovanú rolu, keďže hlavným a nosným prvkom tejto metódy je autentické zosobnenie sa do hranej postavy. Ide o prevedenie, ktoré musí pôsobiť vážne a hodnoverne, t.j. ak má človek hrať kanibala, nemôže pri pohľade na kolegu myslieť na večerné stretnutie pri pive, ale na pomalé a delikátny obhryzovanie jeho končatín.

Táto technika je veľmi vzácna. Len veľmi málo ľudí dokáže byť jednu chvíľu trebárs feťákom alebo indiánom, no vzápätí o niekoľko sekúnd opäť sám sebou.

Je pravda, že je to najnáročnejšia metóda. Veľmi jednoducho sa môže stať, že herec sa z toho zblázni a už nikdy sa nedostane ku herectvu. Zvyšok interpretujúcej postavy, ktorý v ňom zostane, je schopný zmeniť samotnému hercovi charakter, dokonca aj zmyšľanie.

4. 2 Strasbergova metóda

Herci si v sebe pred „výstupom“ vytvárajú myšlienky a pocity svojej hranej postavy, aby sa vyvinulo živé predstavenie.

4. 3 Meisnerova metóda

Ide o dôveryhodné zosobnenie postavy pred publikom len v momente predstavenia. Ide o princíp, v ktorom sú dôležité reakcie herca k ostatným postavám a okolnostiam, s ktorými je v priamej konfrontácii v danom momente.

4. 4 Neurostatická metóda

Táto metóda nie je založená na emóciách, ale schopnosti herca ovládať svoj mozog, čím dokáže herec reagovať podvedome a podávať inštinktívny výkon.

5. Filmové triky

Pomocou filmových a televíznych trikov sa stanú skutočnosťou napohľad nemožné veci a filmári tak môžu pretlmočiť svoje predstavy do filmovej reči. História trikov je stará ako sám film. Nástup počítačom generovaných obrazov (CGI) v posledných niekoľkých rokoch pôsobil v tejto oblasti doslova revolúciu.

5. 1 Tradičné triky

Prvé filmy s použitím trikov začal robiť v r. 1896 francúzsky režisér Georges Méliés. Ukázal, ako možno pomocou filmových trikov oklamať divákov. Vo filme sa vôbec nedajú odhadnúť rozmery osamote stojacich objektov, takže miniatúrne modely sa na plátne môžu premeniť na obrovské monštrá. Keď sa film nasníma záber po zábere a modely zmenia medzi dvoma políčkami polohu, po premietnutí filmu plnou rýchlosťou (animácia stop - pohyb) vzniká ilúzia pohybu.

5. 2 Kombinácia akcie a pozadia

Najjednoduchším spôsobom „bezšvíkového“ kombinovania filmovej akcie a oddelene nakrúteného pozadia je zadná projekcia. Pri nej herci konajú pred premietacou plochou, na ktorú sa premieta sekvencia pozadia. Musí sa vopred zostaviť presná postupnosť hereckých akcií i záberov pozadia, v opačnom prípade nebudú po skombinovaní zosúladené. Po nástupe farebnej fotografie dostali filmári k dispozícii novú metódu - separáciu farieb alebo tzv. modré premietacie plátno – pri ktorej sa herecká akcia odohráva pred modrou alebo zelenou premietacou plochou. Farebné pozadie sa potom opticky alebo digitálnym spôsobom odstráni a akcia sa skombinuje s iným pozadím. Na snímanie sa používa kamera, ktorej pohyby sú riadené počítačom, takže sa môžu úplne presne zopakovať, aby sa niekoľko prvkov v sérii záberov nafilmovalo rovnako a zachovala sa tak správna perspektíva.

5.3 Modré pozadie

Pri metóde modrého pozadia sa modely alebo ľudia snímajú na farebnom pozadí (zvyčajne na modrom) a potom sa modré prvky vo filme nahradia odlišným pozadím. Všetko, čo na pôvodnom zábere nebolo modré, sa tak bez náznaku „švika“ skombinuje s novým pozadím. Tieto triky sa roky robili pomocou optických kopírovacích prístrojov; dnes sú doménou počítačového softvéru. Čoraz častejšie sa celé filmy prevedú do digitálnej podoby, aby sa do nich zakomponovali triky. Potom sa prevedú opäť na filmový pás a môžu sa premietiť.

5.4 CGI a animatronika

Najnovšiu revolúciu v oblasti filmových trikov spôsobil príchod počítačom generovaných obrazov (CGI). Počítače sa používali „za scénou“ už od 70. rokov 20. storočia, ale ich výkon a rýchlosť spracovania boli obmedzené, takže pomocou CGI sa dalo vytvoriť iba plošné umelé pozadie. Na začiatku 90. rokov 20. storočia však počítače mali dostatočný výkon na vytvorenie takmer živých trojrozmerných obrazov. Vo filme Gladiátor sa metódou CGI skombinovala živá akcia s digitálne vytvorenými kulisami starého Ríma v takom rozsahu, o akom sa režisérom v minulosti ani nesnívalo.

Pri tvorbe obrazu, ktorý sa má vhodne skombinovať so zábermi živej akcie, sa trikové zábery musia skomponovať a nasvietiť priamo v počítači, aby boli ako skutočné. Výsledné obrazy sa musia vytvoriť záber po zábere softvérovou technikou nazývanou „konštrukcia lúča“. Dráhy svetelných lúčov z rôznych zdrojov prechádzajúce okolo virtuálnej scény sa skonštruujú tak, aby vzniklo realistické osvetlenie aj s odrazmi.

Technika CGI sa často kombinuje s tzv. animatronikou – použitím detailne vypracovaných modelov, ktoré sa pohybujú pomocou elektronických mechanizmov. Animatronika sa často využíva pri snímaní záberov zblízka alebo scén, v ktorých diaľkovo ovládané modely a ich okolie na seba navzájom pôsobia. Príkladom je film Prechádzky s dinosaurami, kde sa pri nakrúcaní kŕmenia dinosaurov používali počítačom riadené modely.

6. Tvorba filmu

- **predprodukcia**
- **produkcia**
- **postprodukcia**
- **distribúcia a predaj**

6.1 Predprodukcia – prípravné práce

Predprodukcia je často najdlhšia fáza výroby filmu a tiež jedna z najdôležitejších. Tak ako to platí pri každom veľkom projekte, príprava je základ úspechu. Tvorcovia dúfajú, že každý dolár, ktorý sa minie v predprodukcii, bude znamenať niekoľko ušetrených dolárov počas filmovania.

Výroba filmu sa začína námetom, ktorý môže byť vymyslený alebo môže byť založený na skutočných udalostiach. Scenárista z neho urobí scenár. Kým scenár nadobudne konečnú podobu — čo sa nazýva technickým scenárom —, môže byť mnohokrát prepracovaný. Technický scenár obsahuje dialógy k filmu, ako aj stručný opis jednotlivých scén. Uvádza aj také technické detaily, ako je pohyb kamery a prechody medzi scénami.

Scenár sa však v počiatočnom štádiu ponúka na predaj producentovi. O aký scenár sa môže producent zaujímať? Typický letný film je zameraný na mladých — na „popcornovú

generáciu“, ako ich nazýva jeden filmový kritik. Preto producenta môže zaujať príbeh, ktorý osloví mladých.

Ešte lepší je scenár, ktorý môže osloviť všetky vekové skupiny. Napríklad film o nejakom superhrdinovi z komiksov určite priláka menšie deti, ktoré ho poznajú. A rodičia ich nepochybne budú do kina sprevádzať. Ale ako výrobcovia filmu prilákajú mladých? Kľúčom je „odvážny obsah,“ píše Liza Mundyová v časopise *The Washington Post Magazine*. Keď sa do filmu pridá hrubá reč, scény intenzívneho násillia a štedrá dávka sexu, je to spôsob, ako „čo najviac zväčšiť možnosť zárobku, a pritom žiadna skupina nezostane odstrčená bokom“. Ak má producent pocit, že scenár sľubuje úspech, môže ho kúpiť a pokúsiť sa podpísať zmluvu s renomovaným režisérom a s nejakým slávnym hercom alebo herečkou. Ak sa mu podarí získať známeho režiséra a nejakú hviezdu so zvučným menom, bude to určitou zárukou, že keď bude film uvedený do kín, vzbudí veľký záujem. No už v tomto počiatočnom štádiu môžu známe mená pritiahnúť investorov, ktorí sú potrební na financovanie filmu.

Ďalšou stránkou predprodukcie je rozpracovanie takzvaného storyboardu. Storyboard je obrázkový scenár, ktorý zachytáva rôzne sekvencie filmu, zvlášť tie akčné. Keďže slúži ako detailný plán pre kameramana, počas filmovania ušetrí veľa času. Ako hovorí režisér a scenárista Frank Darabont, „nie je nič horšie než postávať na scéne a márníť deň nakrúcania zisťovaním, kam umiestniť kameru“. Počas predprodukcie treba vyriešiť aj mnoho ďalších otázok. Napríklad kde sa bude filmovať? Bude potrebné cestovať? Ako budú interiéry postavené a ako budú vyzeráť? Budú potrebné kostýmy? Kto bude mať na starosti osvetlenie, líčenie a úpravu vlasov? A čo zvuk, špeciálne efekty a kaskadérske čísla? To je iba niekoľko stránok výroby filmu, na ktoré treba myslieť predtým, než sa nakrúti čo len jediný záber. Pozrite si záverečné titulky nejakého veľkorozpočtového filmu a uvidíte, že na jeho výrobe sa podieľali stovky ľudí! „Výroba celovečerného filmu si vyžaduje more ľudí,“ hovorí jeden technik, ktorý spolupracoval pri natáčaní viacerých filmov.

6.2 Produkcia – natáčanie filmu

Natáčanie filmu môže byť časovo náročné, únavné a drahé. Jediná premárnená minúta môže stáť tisíce dolárov. Niekedy je nutné hercov, členov štábu a techniku premiestniť do nejakého odľahlého kúta sveta. No bez ohľadu na to, kde sa natáča, každý deň filmovania ukrojí z rozpočtu nemalú sumu.

Osvetľovači, kaderníci a maskéri bývajú na mieste filmovania medzi prvými. Počas natáčania môžu hviezdy stráviť denne aj niekoľko hodín prípravami, kým predstúpia pred kameru. Potom sa začína dlhý deň filmovania.

Režisér starostlivo dohliada na filmovanie každej scény. Aj pomerne jednoduchá scéna môže zabráť celý deň. Väčšina scén vo filme sa sníma jednou kamerou, a preto sa každá scéna opakuje znova a znova, aby ju kamera zachytila z rôznych uhlov. Navyše každú scénu môže byť nutné opakovať, aby sa čo najlepšie podarila alebo ak vznikne nejaký technický problém. Každý z týchto pokusov sa nazýva záber. Pri väčších scénach môže byť potrebných 50 alebo viac záberov! Neskôr — zvyčajne na konci každého dňa natáčania — si režisér prezrie všetky zábery a rozhodne, ktoré majú zostať. Celý proces filmovania môže trvať týždne alebo aj mesiace.

6.3 Postprodukcia – kompletizácia filmu

Počas poprodukčných prác sa filmové zábery zostrihajú tak, aby vznikol celistvý film. Najprv sa zvukový záznam zosynchronizuje s filmom. Potom strihač zostaví z jednotlivých nezostrihaných záberov predbežnú verziu filmu, ktorá sa nazýva hrubý zostrih.

V tejto fáze sa pridávajú aj zvukové a vizuálne efekty. Špeciálne efekty — jeden z najzložitejších prvkov výroby filmu — sa niekedy dosahujú pomocou počítačovej grafiky.

Výsledok môže byť pôsobivý a veľmi realistický. Počas poprodukcie sa pridáva aj hudba, ktorá sa v dnešných filmoch dostáva viac do popredia. „Filmový priemysel si teraz vyžaduje viac originálnej hudby k filmu než kedykoľvek predtým — nie iba dvadsať minút alebo zopár hudobných vložík pre dramatické momenty, ale často viac ako hodinu hudby,“ píše Edwin Black v časopise *Film Score Monthly*.

Niekedy sa už zostrihaný film premietne na skúšku vybranému publiku, možno režisérovým priateľom alebo kolegom, ktorí neboli zapojení do výroby filmu. Na základe ich reakcie môže režisér niektoré scény natočiť znovu alebo ich odstrániť. V niektorých prípadoch sa zmenil celý záver filmu, lebo pôvodný pri skúšobnom premietaní vyvolal u divákov slabý ohlas.

6. 4 Distribúcia a predaj – marketing veľkofilmu

Akonáhle je film dokončený, distribútor ho dodá do kín a tam sa postarajú o to, aby sa dostal k divákovi. Distribútorom je zvyčajne filmové štúdio, ktoré film financovalo. Distribútor naplánuje dátum uvedenia do kín, výrobu licenčných kópií, zariadi produkciu kópií, ktoré sa posielajú tým, ktorí film predvádzajú, a vytvorí pre film marketingový a propagačný program. Ten, kto film premieta, si s distribútorom dojedná podmienky o finančnom podiele kina z daného filmu a vopred zaplatí zálohu, aby si zaistil očakávaný hit.

Štúdio zodpovedá tiež za propagáciu a publicitu filmu. Súčasťou tohto procesu je prieskum trhu, reklamy (televízia, rozhlas, tlač, internet atď.), trailery na tému "uvidíte v kinách", plagáty, lobistické avíza a propagačné fotografie. K ďalším aspektom publicity patria tlačové správy a informácie pre médiá a angažovanie hviezd pre rozhovory v médiách a na verejných vystúpeniach.

Akonáhle je film v kinách, má len krátku dobu na to, aby si zarobil svoje peniaze ako horúca novinka. Po niekoľkých týždňoch alebo (ak nie je snímka trháč alebo nositeľ Oscara) mesiacoch sa návštevnosť zníži. Distribútori musia preto starostlivo hodnotiť príjmy pri pokladniciach a prehodnotiť počet kín, v ktorých sa bude určitý film premietiť. Snímka s dobrou diváckou reputáciou s trvajúcim záujmom (ako napríklad *Avatar*, 2009) sa budú premietiť na väčšom počte plátien. Ak film nesplní očakávania návštevnosti, bude možno potrebovať odlišnú reklamnú kampaň alebo musí byť úplne stiahnutý.

Po uvedení filmu v domácich kinách sa zárobkový potenciál filmu rozšíri jeho premietaním v zahraničí. Ďalšie príjmy kysnú z predaja nahrávok na DVD alebo licencií v rôznych televíznych práv, vrátane uvádzania v rôznych druhoch káblových televízií. Distribútor môže taktiež predĺžiť životnosť filmu tým, že poskytne licenciu na predaj motívov z filmu výrobcovi hračiek, riad, tričiek, nahrávok a počítačových hier. Od uvedenia prvých Hviezdnych vojen v roku 1977 a vysoko úspešných figurínach, ktoré prišli do distribúcie spolu s ním a práv na knihy vydávané po filme, nadobudol predaj reklamných predmetov nového významu. Rad produktov vzťahujúcich sa k nejakému filmu sa teraz predáva dokonca ešte pred uvedením snímky do kín.

Dobré plánovanie a uzatváranie zmlúv ešte nezaručuje, že film bude hitom, rovnako ako to nezaručuje záujem divákov ešte pred odovzdaním snímky do distribúcie. Úspech filmu mnohokrát začína (alebo končí) u filmových kritikov.

Filmoví kritici sú prví, kto zaradí určitý snímku na patričné miesto vo filmovom rebríčku. Zhliadnuť jeho prezentáciu pre kritikov a oznámi divákovi, či snímka podľa ich názoru stojí za cenu zaplatenú za vstupné. Napriek kritikom je však najpádnejšie silou pre popularitu určitého filmu diváctvo. Verejnosť potom podľa hviezd, ktoré v snímke hrajú, jeho téme, režiséra, ročného obdobia a kultúrne atmosféry danej doby rozhodne, či pôjde film zhliadnuť alebo nie. Divákov ovplyvňuje načasovanie (Čel'uste sa osvedčili ako letné trháč), chcú určitý prvok povedomia (*Zamilovaný Shakespeare* zaberá, ale *Zamilovaný Marlowe* by

zrejme zapadol) a následne musí byť vhodná doba aj po kultúrnej stránke (snímok o homosexuálnych kovbojoch Skrotená hora bol v roku 2005, kedy bol uvedený, veľmi úspešný, ale pred dvadsiatimi rokmi by zrejme zostal vyhradený kinám pre náročných divákov).

7. Filmové žánre

- animovaný film
- komediálny film
- muzikálový film
- romantický film
- historický film
- vojnový film
- životopisný film
- dobrodružný film
- akčná film
- western
- sci-fi
- thriller
- horor

8. Filmové ocenenia

8.1 OSCAR – Academy Awards

Academy Awards je prestížne filmové ocenenie, ktoré každoročne udeľuje americká Akadémia filmových umení a vied. Ceremoniál z udeľovania cien (ľudovo *udeľovanie Oscarov*) sa koná na začiatku roku v Hollywoode. Predstavuje úspechy za počiny v predošlom kalendárnom roku. Televízny prenos sledujú diváci vo viac ako dvesto krajinách. Akadémia filmových umení a vied bola založená v januári roku 1927 riaditeľom štúdia MGM, Louisom B. Mayerom a ďalšími tridsiatimi piatimi osobnosťami filmového sveta na podporu kinematografie.^[1] Jednou z činností Akadémie je udeľovanie ocenenia nazvaného *Cena Akadémie za zásluhy* (angl. *Academy Awards of Merit*) najlepším výkonom vo svete filmu.

Prvýkrát bola táto cena udelená 16. mája 1929, vtedy ešte len v 12 kategóriách.^[2] Zatiaľ posledné 86. udeľovanie sa uskutočnilo 2. marca 2014 v Dolby Theatre.

8.2 Zlatý Glóbus

Zlatý glóbus je filmové a televízne ocenenie každoročne udeľované Hollywoodskou asociáciou zahraničných novinárov na slávnostnej ceremónii. Ceny sú považované za najdôležitejší barometer pred blížiacim sa udeľovaním filmových Oscarov. Priamy prenos z predávania cien je možné na Slovensku a v Českej republike sledovať na kábelovej televízii HBO.

Prvé udeľovanie Zlatých glóbusov sa konalo v januári 1944 v štúdiách 20th Century Fox v Los Angeles. Posledné 69. udeľovanie Zlatých glóbusov, na ktorom boli udelené ceny za rok 2011 sa konalo 15. januára 2012 v hoteli Beverly Hilton v Beverly Hills, Kalifornia, kde sa každoročne udeľujú už od roku 1971. Prvýkrát tam však Glóbusy rozdali v roku 1961.

8. 3 ďalšie významné ocenenia

- ceny EMMY
- Český lev (ČR)
- Zlatý Medveď (DE)

9. Filmové festivaly

- Medzinárodný filmový festival v Cannes (od r. 1946)
- Medzinárodný filmový festival v Karlových Varoch

Zoznam použitej literatúry

MIHÁLIK, P.: Kapitoly z filmovej teórie. Bratislava: Tatran, 1983. 327 s.

WRIGHT, M. – PATEL, M.: Ako fungujú veci. Bratislava: Mladé letá, 2001. 288 s.

DZÚRIKOVÁ, S. – JAVORSKÝ, L.: Veľká školská encyklopédia. Bratislava: Fragment, 2007. 192 s.

Zdroje

<http://wikipedia.org>

<http://referaty.sk>

<http://wol.jw.org>